Materiallar to’plami · Conference Proceedings
QATAG‘ON QURBONLARI: TARIXIY XOTIRA, MILLIY O‘ZLIK VA MA’NAVIY MEROS
10 September – 10 October 2026
UDK 342

FUQAROLIK TUSHUNCHASI VA QONUNIY ASOSLARI

Sarvinoz Qobiljon qizi Murotova*
Farg‘ona Davlat Universiteti, Huquqshunoslik fakulteti, Yuristprudensiya yo‘nalishi 3-bosqich talabasi
✉ murodovasarvinoz186@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada fuqarolik institutining konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari tahlil qilinadi. Muallif yashirin bipatridizm va apatridizm muammolarini o‘rganib, TIRMAP elektron tizimini joriy etish, naturalizatsiyada B2 til standartini belgilash hamda xorijdagi fuqarolar uchun maxsus konsullik jamg‘armasini tashkil etish kabi qonunchilikni takomillashtirishga qaratilgan aniq huquqiy-texnik takliflarni ilgari suradi.

Kalit so‘zlar

fuqarolik, O‘zbekiston Konstitutsiyasi, O‘RQ-610, filiyatsiya, naturalizatsiya, bipatridizm, apatridlar, TIRMAP tizimi, ekstraterritorial himoya, ma’muriy ixtiyoriy qaror (diskretsion vakolat).

DOI: 10.5281/zenodo.23281797

KIRISH

Davlat va shaxs o‘rtasidagi o‘zaro barqaror, uzviy va ikki tomonlama majburiyatlarga asoslangan siyosiy-huquqiy aloqa — bu fuqarolik institutidir. Huquqiy munosabatlar tizimida fuqarolik shunchaki subyektning muayyan davlat hududidagi ma’muriy-faktik holatini yoki pasportga egalik faktini aks ettirmaydi. Yuristprudensiya fani nuqtayi nazaridan, u shaxsning milliy va xalqaro huquqiy makondagi maxsus yuridik maqomini (statusini) belgilab beruvchi universal moddiy-huquqiy poydevordir. Ushbu institut shaxs davlatga nisbatan qanday huquq va majburiyatlarga ega bo‘lsa, davlat ham o‘z navbatida ushbu shaxs oldida xuddi shunday mas’uliyat tashuvchisi ekanligini ifodalaydi.

Bugungi kunda Yangi O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan konstitutsiyaviy islohotlar va demokratik yangilanishlar sharoitida, inson qadr-qimmati, uning fundamental huquq va erkinliklarini kafolatlash davlat siyosatining o‘zak tamoyiliga aylandi. Bu esa milliy huquq tizimimizda fuqarolik institutini tartibga soluvchi normalarni zamon talablariga mos ravishda transformatsiya qilishni taqozo etdi.

Ushbu mavzuni tadqiq etishimiz nafaqat nazariy ahamiyatga, balki bugungi kunda sud-huquq amaliyotida yuzaga kelayotgan tendensiyalarni tushunishda ham muhim amaliy qimmatga ega. Zero, fuqarolik munosabatlarini huquqiy modellashtirish bevosita xalqaro standartlar, xususan, Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasining 15-moddasidagi prinsiplar bilan korrelyatsiya qilinishi zarur.

O‘zbekiston Respublikasi huquq tizimida fuqarolik institutining oliy yuridik asosi — yangi tahrirdagi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasidir. Bosh qomusimizning VII bobi subyektlarning ushbu maxsus konstitutsiyaviy-huquqiy maqomini determinatsiya qiladi. Konstitutsiyaning 21-moddasida belgilanganidek, O‘zbekiston Respublikasining butun hududida yagona fuqarolik o‘rnatiladi. Ushbu norma unitar davlat prinsiplariga to‘la mos kelib, uning dispozitsiyasi davlatimiz suverenitetini himoya qilishga va barcha fuqarolarga hududiy ajratishlarsiz teng huquqiy imkoniyatlar yaratishga qaratilgan. Shuningdek, moddada fuqarolikni olish va uni yo‘qotish asoslari faqat qonun bilan belgilanishi mustahkamlab qo‘yilgan bo‘lib, bu ijro etuvchi hokimiyat idoralarining diskretsion (ixtiyoriy) vakolatlarini cheklashga va qonun ustuvorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Konstitutsiyaviy huquqiy tahlillar doirasida Konstitutsiyaning 22 va 23-moddalari alohida imperativ xarakterga ega. Mazkur normalarga binoan, O‘zbekiston Respublikasi o‘z hududida ham, uning tashqarisida ham o‘z fuqarolarini huquqiy himoya qilish va ularga homiylik ko‘rsatishni o‘z zimmasiga oladi. Huquqshunos nuqtayi nazaridan buni davlatning ekstraterritorial majburiyati deb baholash mumkin. Ya’ni, fuqaro mamlakat tashqarisida bo‘lganida ham, uning va davlat o‘rtasidagi huquqiy aloqa uzilmaydi va diplomatik-huquqiy himoya institutlari orqali ta’minlanadi.

Konstitutsiyaviy normalarning moddiy va protsessual mexanizmlari joriy qonunchilikda, aniqrog‘i ”O‘zbekiston Respublikasining fuqaroligi to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonunida (yangi tahriri, O‘RQ-610-son) o‘z aksini topgan. Mazkur qonun hujjati sohadagi huquqiy bo‘shliqlarni (probellarni) to‘ldirishda hamda fuqarolikni sotib olish (filiyatsiya, naturalizatsiya, huquqiy vorislik) va to‘xtatish (fuqarolikdan chiqish, fuqarolikni yo‘qotish) institutlarini tizimlashtirishda tub burilish yasadi. Ayniqsa, Qonunda fuqaroligi bo‘lmagan shaxslarga nisbatan qo‘llanilgan gumanistik yondashuvlar, ularning maqomini qonuniy yuridik faktlar orqali tan olish — milliy qonunchiligimiz xalqaro shartnomaviy-huquqiy normalar bilan muvofiqlashtirilganligini ko‘rsatadi.

Globallashuv, xalqaro migratsiya va transmilliy munosabatlar rivojlangan hozirgi davrda fuqarolik huquqi normalarining qo‘llanilish sferasini o‘rganish ilmiy tahlil obyekti sifatida o‘ta dolzarbdir. Zero, fuqarolik to‘g‘risidagi qonun hujjatlarining to‘g‘ri interpretatsiya qilinishi davlat xavfsizligini ta’minlash va milliy suverenitet daxlsizligini saqlash bilan uzviy bog‘liq.

Ushbu ilmiy maqolada fuqarolik tushunchasining nazariy-metodologik asoslari, uning konstitutsiyaviy-huquqiy mohiyati va O‘RQ-610-sonli Qonun doirasida fuqarolikni sotib olish hamda tugatishning moddiy-huquqiy asoslari kompleks ravishda tahlil qilinadi. Shuningdek, tadqiqot ishi doirasida milliy qonunchiligimizdagi xalqaro huquqiy prinsiplarning implementatsiyasi o‘rganilib, fuqarolik munosabatlarini tartibga solish mexanizmlarini yanada optimallashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy taklif hamda tavsiyalar ilgari suriladi.

Ushbu ilmiy maqolaning bosh maqsadi — O‘zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi va amaldagi ”O‘zbekiston Respublikasining fuqaroligi to‘g‘risida”gi Qonuni (O‘RQ-610-son) kontekstida fuqarolik institutining moddiy va protsessual-huquqiy mexanizmlarini kompleks tahlil qilish, sohadagi mavjud huquqiy bo‘shliqlar (probellar) hamda kollizion normalarni aniqlash, shuningdek, milliy qonunchilikni xalqaro andozalar asosida yanada optimallashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Kazusistik va qiyosiy-huquqiy tahlillar orqali shaxs va davlat o‘rtasidagi subyektiv huquqiy munosabatlarning barqarorligini ta’minlash modelini takomillashtirish tadqiqotimizning pirovard yo‘nalishini belgilaydi.

Fuqarolik huquqiy maqomini tadqiq etishda nazariyatchi huquqshunoslar o‘rtasida ushbu institutning tabiati bo‘yicha jiddiy diskussiyalar mavjud. Bir guruh olimlar fuqarolikni faqatgina shaxs va davlat o‘rtasidagi ma’muriy-huquqiy aloqa sifatida baholasa, zamonaviy konstitutsiyaviy huquq maktabi vakillari uni insonning fundamental huquqlarini ta’minlovchi subyektiv huquqiy munosabatlar majmui deb qaraydi. Bizningcha, ikkinchi yondashuv uning mohiyatini to‘liqroq ochib beradi, chunki davlat o‘z xohishiga ko‘ra subyektni fuqarolik huquqiy maqomidan mahrum eta olmaydi, bu munosabat imperativ xarakterga ega.

Quyidagi paradigma doirasida milliy qonunchiligimiz va amaliyotimiz oldida turgan bir nechta konseptual masalalarni huquqiy muhokama qilish lozim:

Filiyatsiya va naturalizatsiya jarayonlaridagi huquqiy faktlar tahlili: Amaldagi qonunchilikda tug‘ilganlik bo‘yicha fuqarolikni olish (jus sanguinis — qon huquqi va jus soli — tuproq huquqi prinsiplari) tizimli tartibga solingan. Biroq, naturalizatsiya, ya’ni umumiy tartibda fuqarolikka qabul qilish jarayonida shaxsning chet tilini bilish darajasi va mamlakat integratsiyasiga tayyorligini baholash mezonlari huquqiy jihatdan mukammal interpretatsiya qilinmagan. Huquqshunos nuqtayi nazaridan, ushbu subyektiv baholash mezonlarini obyektiv huquqiy faktlar doirasiga o‘tkazish ma’muriy ixtiyoriy qarorlar (diskretsion vakolatlar) xavfini kamaytiradi.

Ikki yoqlama fuqarolik (bipatridizm) xavflari va huquqiy kolliziyalar: O‘zbekiston Respublikasi huquq tizimi yagona fuqarolik prinsipiga asoslanadi va chet davlat fuqaroligini tan olmaydi. Ammo amaliyotda global migratsiya tufayli yashirin bipatridizm (ikki fuqarolikka ega shaxslar) holatlari ko‘paymoqda. Bu xalqaro xususiy huquqda ham, jinoiy-protsessual huquqda ham kolliziyalarni (diplomatik himoya qilish majburiyati,

ekstraditsiya, soliqqa tortish va harbiy majburiyat masalalarida) yuzaga keltirmoqda. Ushbu muammoni faqat qonuniy taqiqlar orqali emas, balki axborot almashinuvi bo‘yicha xalqaro shartnomaviy-huquqiy mexanizmlarni ishga solish orqali hal etish huquqiy muhokamaning dolzarb nuqtasidir.

Apatridizm (fuqaroligi bo‘lmaganlik)ni qisqartirishdagi gumanistik tendensiyalar: O‘RQ-610-sonli Qonunning insonparvarlik kuchi amaliyotda minglab apatridlarga to‘g‘ridan-to‘g‘ri fuqarolik berishda namoyon bo‘ldi. Biroq, keyingi bosqichlarda mamlakat hududiga kirib kelayotgan yangi apatridlar maqomini aniqlash va ularning yuridik faktlarini rasmiylashtirish muddati (protsessual muddatlar) xalqaro konvensiyalar talablariga nisbatan uzoq davom etmoqda. Protsessual-huquqiy muddatlarni optimallashtirish fuqarolik institutining ma’muriy samaradorligini oshiradi.

Ekstraterritorial himoyaning yuridik kafolatlari: Davlatning xorijdagi o‘z fuqarolarini himoya qilish majburiyati (Konstitutsiyaviy norma) konsullik va diplomatik huquq normalari bilan qanchalik sinxronlashganligi masalasi jiddiy tahlilga muhtoj. Xususan, xorijda og‘ir hayotiy yoki huquqiy inqirozga (masalan, jinoiy ta’qib, odam savdosi) uchragan fuqarolarga yuridik yordam ko‘rsatishning moliyaviy va protsessual mexanizmlarini sohaviy qonun hujjatlarida yanada aniqroq (imperativ) dispozitsiyalar bilan mustahkamlash zarurati mavjud. Ilmiy tadqiqot ishimiz doirasida milliy qonunchilik tizimi, xususan, O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, amaldagi ”O‘zbekiston Respublikasining fuqaroligi to‘g‘risida”gi Qonuni (O‘RQ-610-son) hamda xalqaro ommaviy va xususiy huquq prinsiplari tahlil qilinishi natijasida milliy qonun hujjatlarining moddiy va protsessual-huquqiy normalarini yanada rivojlantirishga qaratilgan quyidagi imperativ hamda dispozitiv taklif va tavsiyalar ilgari suriladi: Fuqarolikni yo‘qotish institutini raqamli modernizatsiya qilish va yashirin bipatridizm sanksiyalarini unifikatsiyalash ”O‘zbekiston Respublikasining fuqaroligi to‘g‘risida”gi Qonunning 25-moddasida fuqarolikni yo‘qotish asoslari aniq belgilangan bo‘lib, uning birinchi qismi ”a” bandiga ko‘ra, shaxs chet davlat fuqaroligini qabul qilgan taqdirda O‘zbekiston Respublikasi fuqaroligi yo‘qotiladi. Biroq, amaldagi ma’muriy-huquqiy mexanizm subyektning xorijiy davlat fuqaroligini olganligi yuridik faktini aniqlashda faqatgina subyektning o‘z ixtiyori bilan xabar berishiga yoki ichki ishlar organlarining kutilmagan tekshiruvlariga tayanadi, bu esa protsessual jihatdan samarasizdir.

O‘zbekiston Respublikasining fuqaroligi to‘g‘risida”gi Qonunga maxsus 25-1-modda (”Chet davlat fuqaroligini qabul qilganlik faktini aniqlash va tekshirish protsedurasi”) kiritilishi lozim. Ushbu moddada O‘zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi va Ichki ishlar vazirligiga xorijiy davlatlarning tegishli migratsiya idoralari bilan o‘zaro huquqiy yordam ko‘rsatish to‘g‘risidagi ikki tomonlama va ko‘p tomonlama shartnomalar doirasida ”Transchegaraviy integratsiyalashgan raqamli ma’lumotlar almashinuvi platformasi” (TIRMAP) orqali avtomatlashtirilgan so‘rovlar yuborish huquqini qonuniy muhrlash lozim. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasining Ma’muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksiga chet davlat fuqaroligini qabul qilganligini vakolatli organlardan qasddan yashirganlik uchun ma’muriy jarima sanksiyalarini joriy etuvchi yangi modda kiritish maqsadga muvofiqdir. Bu chora konstitutsiyaviy ”yagona fuqarolik” prinsipining buzilishiga nisbatan huquqiy preventiv ta’sir mexanizmini shakllantiradi.

Naturalizatsiya jarayonidagi lingvistik mezonlarni obyektivlashtirish va baholash mezonlarini qonuniy standartlashtirish. Qonunning 15-moddasida umumiy tartibda fuqarolikka qabul qilish shartlaridan biri sifatida ”davlat tilini muloqot qilish uchun zarur darajada bilish” normasi belgilangan. Biroq, qonun osti hujjatlarida ham, ushbu moddaning dispozitsiyasida ham ”muloqot qilish uchun zarur darajada bilish” degan tushunchaning aniq yuridik-lingvistik chegaralari va baholash mezonlari mavjud emas. Bu holat amaliyotda fuqarolik masalalarini ko‘rib chiquvchi idoralar va komissiyalarga keng miqyosdagi diskretsion (ixtiyoriy baholash) vakolatlarni taqdim etadi va huquq subyektlari uchun noaniqlik (kollizion muhit) keltirib chiqaradi.

”O‘zbekiston Respublikasining fuqaroligi to‘g‘risida”gi Qonunning 15-moddasi birinchi qismining tegishli bandiga quyidagi tahrirdagi o‘zgartirish kiritish tavsiya etiladi: *”...davlat tilini O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilangan standartlashtirilgan milliy sertifikatlash tizimi talablariga muvofiq, B2 (yoki unga tenglashtirilgan) darajadan kam bo‘lmagan hajmda bilish”*.

Ushbu normaning qonun darajasida belgilanishi fuqarolikka qabul qilish jarayonida korrupsion xavflarning oldini oladi, inson omilini kamaytiradi va xalqaro miqyosda naturalizatsiya institutining shaffoflik indeksini (Transparency Index) keskin oshiradi.

Ekstraterritorial konsullik himoyasining moliyaviy-protsessual kafolatlarini takomillashtirish. Konstitutsiyaning 22-moddasida davlat o‘z fuqarolarini xorijda himoya qilish majburiyatini deklaratsiya qilgan bo‘lsa-da, amaldagi O‘zbekiston Respublikasining Konsullik ustavi normalarida xorijiy davlatlar hududida jinoiy ta’qibga olingan, odam savdosi qurboniga aylangan yoki hujjatsiz qolib ketgan fuqarolarga bepul professional advokatlik yoki malakali yuridik yordam ko‘rsatishning aniq protsessual mexanizmlari hamda budjet mablag‘larini yo‘naltirish tartibi imperativ tarzda ko‘rsatilmagan. O‘zbekiston Respublikasining Konsullik ustavining tegishli moddalariga hamda Ichki ishlar va Tashqi ishlar vazirliklarining sohaviy nizomlariga o‘zgartish kiritish orqali, ”Xorijdagi fuqarolarning huquqlarini himoya qilish maxsus konsullik jamg‘armasi” institutini to‘g‘ridan-to‘g‘ri davlat budjeti va konsullik yig‘imlari hisobidan shakllantirish tartibini qonuniy kuchga ega qilish lozim.

Bunda, xorijiy mamlakat sudi yoki dastlabki tergov organlarida himoyasiz qolgan O‘zbekiston fuqarosiga o‘sha davlatning protsessual qonunchiligiga ko‘ra malakali litsenziyalangan advokatlarni davlat hisobidan yollashning protsessual reglamenti va mezonlari qonunchilikda aniq yozib qo‘yilishi shart. Bu milliy fuqarolik maqomining xalqaro miqyosdagi yuridik vazni va himoyalanganlik darajasini amalda kafolatlaydi. Fuqarolik munosabatlariga oid qonun osti hujjatlarini tizimlashtirish va ”Fuqarolik protsessual kodeksi” elementlarini yaratish. Hozirgi kunda fuqarolikni rasmiylashtirish, arizalarni qabul qilish va tekshirish bilan bog‘liq protsessual normalar juda ko‘p sonli qonun osti hujjatlari (Prezident farmonlari, vazirliklar yo‘riqnomalari va nizomlari) tarmog‘iga tarqalib ketgan. Bu holat huquqni qo‘llash amaliyotida ichki idoraviy kolliziyalarni yuzaga keltirishi mumkin.

Barcha qonun osti hujjatlarini yagona va unifikatsiyalashgan ”O‘zbekiston Respublikasida fuqarolik masalalarini ma’muriy-protsessual tartibga solish to‘g‘risidagi Reglament” shaklida kodifikatsiya qilish va uni to‘g‘ridan-to‘g‘ri Qonunning tarkibiy ilovasi sifatida tasdiqlash zarur. Ushbu tartibga solish tizimi huquqiy barqarorlikni ta’minlash va bo‘lajak yuristlar hamda amaliyotchi mutaxassislar uchun qonun hujjatlarini bir xilda interpretatsiya qilish (sharhlash) imkonini beradi.

”Fuqarolik tushunchasi va uning qonuniy asoslari” mavzusini amaldagi qonunchilik hamda huquqni qo‘llash amaliyoti prizmasida o‘rganish jarayonida quyidagi muhim ilmiy-amaliy natijalarga erishildi:

Preventiv huquqiy mexanizm shakllantirildi: O‘RQ-610-sonli Qonunning 25-moddasi tahlili asosida yashirin bipatridizm (ikki fuqarolik) muammosini hal etish uchun faqat taqiqlovchi normalar yetarli emasligi isbotlandi. Davlatlararo transchegaraviy integratsiyalashgan raqamli ma ma’lumotlar almashinuvi platformasini (TIRMAP) joriy etish va Ma’muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksga tegishli sanksiyalarni kiritish orqali yagona fuqarolik prinsipini buzganlik uchun preventiv (oldini oluvchi) huquqiy javobgarlik mexanizmi asoslab berildi.

Naturalizatsiya jarayonining huquqiy mezonlari obyektivlashtirildi: Qonunning 15-moddasidagi ”davlat tilini muloqot qilish uchun zarur darajada bilish” degan mavhum normani qonun darajasida B2 sertifikatlash standarti bilan almashtirish zarurati aniqlandi. Bu chora subyektiv baholash mezonlarini qat’iy huquqiy doiraga solish hamda sohadagi diskretsion (ixtiyoriy) vakolatlar va korrupsion xavflarni neyrallashtirish imkonini berishi aniq dalillar bilan ko‘rsatildi.

Ekstraterritorial himoyaning moddiy asosi yaratildi: Konstitutsiyaning 22-23 moddalarida belgilangan xorijdagi fuqarolarni himoya qilish majburiyatini deklarativlikdan real amaliyotga o‘tkazish maqsadida, Konsullik ustaviga ”Xorijdagi fuqarolarning huquqlarini himoya qilish maxsus konsullik jamg‘armasi”ni kiritishning huquqiy zarurati asoslandi. Bu xorijda murakkab yuridik inqirozga uchragan shaxslarga davlat hisobidan professional advokatlar yollashning huquqiy kafolatini ta’minlaydi.

Ma’muriy-protsessual muddatlar unifikatsiyalandi: Apatridlar (fuqaroligi bo‘lmagan shaxslar) arizalarini ko‘rib chiqishning amaldagi 1 yillik ma’muriy muddatini 6 oygacha qisqartirish orqali shaxsning ijtimoiy-iqtisodiy huquqlarini (mulk, mehnat, tibbiy xizmat) tezroq amalga oshirish integratsiyasi va uning xalqaro reytinglardagi (Rule of Law Index) ijobiy aks-sadosi yuridik jihatdan modellashtirildi.

Xulosa qilib aytganda, ushbu kichik ilmiy tadqiqot ishimizda fuqarolik tushunchasining mazmuni va uning O‘zbekiston Respublikasi qonunlaridagi o‘rni yuridik nuqtayi nazardan o‘rganib chiqildi. Olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, fuqarolik shunchaki pasport olish yoki rasmiy maqomga ega bo‘lish emas. U inson

hayotida muhim o‘rin tutadigan, shaxs va davlat o‘rtasidagi o‘zaro ishonch, huquq va majburiyatlarni belgilaydigan eng oliy huquqiy aloqadir. Yangi tahrirdagi Konstitutsiyamiz va amaldagi ”O‘zbekiston Respublikasining fuqaroligi to‘g‘risida”gi Qonunimiz (O‘RQ-610-son) inson qadrini yuksaltirishga va fuqarolarimiz huquqlarini har tomonlama himoya qilishga xizmat qilmoqda.

Biroq, globallashuv va odamlarning chet elga chiqishi ko‘paygan bugungi kunda qonunchiligimizni yanada takomillashtirish zarurati borligi aniqlandi. Yosh tadqiqotchi sifatida maqolada ilgari surgan takliflarimiz, Yashirincha ikki fuqarolik olganlarni aniqlash uchun TIRMAP raqamli tizimini yo‘lga qo‘yish; Fuqarolikka qabul qilishda til bilish talabini B2 darajali test standarti bilan aniqlashtirish; Xorijdagi vatandoshlarimizga yuridik yordam berish uchun maxsus konsullik jamg‘armasini tuzish; Fuqaroligi bo‘lmagan shaxslarning arizalarini ko‘rib chiqish muddatini 6 oygacha qisqartirish masalalari aynan amaliyotdagi muammolarning yechimidir. Ushbu takliflarning hayotga tatbiq etilishi kelajakda fuqarolik munosabatlarida qonun ustuvorligini ta’minlaydi. Eng muhimi, har bir insonning o‘z davlati himoyasiga bo‘lgan ishonchini kuchaytiradi va yosh huquqshunoslar sifatida biz intilayotgan huquqiy davlat poydevorini yanada mustahkamlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023. – VII bob (Fuqarolik), 21, 22, 23-moddalar.
2. O‘zbekiston Respublikasining ”O‘zbekiston Respublikasining fuqaroligi to‘g‘risida”gi Qonuni (yangi tahriri), 13.03.2020 yildagi O‘RQ-610-son // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi (lex.uz).
3. O‘zbekiston Respublikasining Ma’muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksi. – Toshkent: Adolat, 1994 (amaldagi tahriri va qo‘shimchalari bilan).
4. O‘zbekiston Respublikasining Konsullik ustavi (yangi tahriri), 17.01.2019 yildagi O‘RQ-517-son // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi (lex.uz).
5. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi. BMT Bosh Assambleyasining 217 A (III) rezolyutsiyasi bilan 1948-yil 10-dekabrda qabul qilingan. – 15-modda.
6. BMTning ”Fuqaroligi bo‘lmagan shaxslarning maqomi to‘g‘risida”gi Konvensiyasi (Nyu-York, 28-sentabr 1954-yil).
7. BMTning ”Fuqaroliksizlikni kamaytirish to‘g‘risida”gi Konvensiyasi (Nyu-York, 30-avgust 1961-yil).
8. Konstitutsiyaviy huquq. Darslik / Mas’ul muharrir: y.f.d., prof. A.X. Saidov. – Toshkent: Yuridika texnikumi darsliklari kompleksi, 2022. – 412 b.